

УДК 631.1.016 : 631.115 (477.74)

ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Т.С. Шабатура, здобувач*

Одеський державний аграрний університет

Ключові слова: фермерське господарство, розвиток, ефективність, форма господарювання.

Анотація. Розглянуто розвиток фермерських господарств, які вже стали однією з визнаних і рівноправних форм господарювання на селі на основі приватної власності.

Вступ. На сучасному етапі розвитку соціально-економічного середовища на селі, в умовах важкої економічної кризи надзвичайно важливу роль у забезпеченні зайнятості, а відповідно і належного рівня добробуту сільського населення, відіграють фермерські господарства, практика функціонування яких вказує на те, що вони не потребують великих витрат і забезпечують високу оборотність капіталу та гарантують прибуток за можливості досягти допустимого ризику. Фермерські господарства розглядають не як альтернативу великим виробництвам, а як об'єктивно потрібне їхнє доповнення, що дасть змогу більш повно розкрити і використати потенціал сільського господарства. З цих позицій функціонування фермерських господарств створює передумови для підвищення ефективності аграрної економіки, розширюючи межі пошуку раціональних форм і методів використання природних та економічних ресурсів аграрного виробництва [1].

Аналіз останніх досліджень. Вагоме значення для піднесення економіки країни мають фермерські господарства. Фермерське господарство – це форма підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією, з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства, або це форма вільного підприємництва, переважно приватної форми власності на землю та засоби виробництва.

Активний розвиток фермерських господарств, як принципово нової для України соціально-економічної форми господарювання, об'єктивно зумовлений ринковими відносинами, але є тривалим і поступовим процесом.

Розвиток фермерських господарств залежить також і від державного регулювання земельних відносин, підтримки у створенні виробничої бази, розміру землекористування, формування відповідної інфраструктури, спеціалізації та кооперації, послідовного курсу на формування середнього класу на селі [2].

Проблема розвитку фермерства не є новою у вітчизняній економічній літературі. Питанням організації та підвищення ефективності діяльності фермерських господарств присвячені наукові праці П.С. Березівського, П.І. Гайдуцького, Ф.В. Горбоноса, Ю.Е. Губені, І.В. Коновалова, В.В. Липчука, М.Г. Лобаса, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, С.М. Онисько, П.Т. Саблука, Г.В. Черевка, М.Г. Шульського, М.В. Щурика, В.В. Юрчишина та інших. Проте, відмічаючи значний, а в деяких випадках і фундаментальний внесок цих вчених у вирішенні проблем становлення, розвитку та підвищення ефективності діяльності фермерських господарств, необхідно зауважити, що в проведених дослідженнях існують питання, які все ще недостатньо вивчені і не отримали належного висвітлення як у науковій, так і в практичній діяльності. Оскільки значна кількість методологічних і практичних питань досліджуваної проблеми вивчені недостатньо, необхідний комплексний підхід практичного узагальнення та наукового обґрунтування закономірностей та принципів функціонування, адаптації до ринкових механізмів господарювання, підвищення ефективності та перспективного розвитку фермерських господарств на регіональному рівні; вдосконалення їхньої спеціалізації та матеріально-технічного забезпечення.

*Науковий керівник – Л.А. Бахчиванжи, кандидат економічних наук, доцент

Мета статті – розглянути розвиток фермерських господарств, як однієї з визнаних форм господарювання на селі на основі приватної власності.

Результати досліджень. За останнє десятиріччя кількість фермерських господарств суттєво не збільшилася, а в деяких роках спостерігалось навіть зменшення. Так, за результатами проведених нами досліджень встановлено, що чисельність фермерських господарств в Одеській області становить близько 13 % від загальної кількості по Україні (табл. 1). За 5903 фермерськими господарствами закріплено 362 тис. га сільськогосподарських угідь, зокрема 352 тис. га ріллі. На одне фермерське господарство припадає в середньому тільки 61 га сільськогосподарських угідь, в тому числі 60 га ріллі.

Таблиця 1. Площі земельних угідь у користуванні фермерських господарств Одеської області (на кінець 2008 року).

Роки	Кількість фермерських господарств по Україні, од.	Одеська область					
		Кількість фермерських господарств, од.	Закріплено землі, га			припадає на одне фермерське господарство в середньому, га	
			Всього	в тому числі		сільськогосподарські угідь	ріллі
				сільськогосподарських угідь	ріллі		
2006	43180	6255	362648	362648	348716	58	56
2007	43410	6164	361421	361421	350769	59	57
2008	13894	5903	361726	361726	351546	61	60

Становлення і розвиток фермерських господарств гальмується складною ситуацією в країні, а також відсутністю належної державної підтримки. За розмірами фермерські господарства області малі і слабо забезпечені технічними засобами. Багато господарств зовсім не займаються тваринництвом, оскільки відчувають труднощі з отриманням кредитної позики. Але основною причиною, яка заважає фермерам розвивати тваринництво, є висока капіталомісткість галузі. Тому, більшість фермерських господарств спеціалізуються тільки на виробництві продукції рослинництва.

Як стверджує К. Прокопишак, фермер бере на себе ризик за результати господарювання і дбає про їхню ефективність та має право самостійно розпоряджатися виробленою продукцією, землею, капіталом. Право володіння, розпорядження є основним правом фермера, що забезпечує відповідальну позицію селянина з широкого кола питань ведення господарства [3].

У методиці дослідження фермерських господарств особливе значення має оцінка їх економічної ефективності, де головним критерієм є доходність, а важливим показником, який характеризує ефективність фермерських господарств, є питома вага цього сектору у сільськогосподарському виробництві.

Валова продукція сільського господарства фермерів займає невелику частку у структурі загального обсягу сільськогосподарської продукції області, але вона має тенденцію до поступового збільшення. Так, в 2006 році питома вага її склала 6,9 %, а в 2008 році підвищилася до 9,7 % (табл. 2).

Таблиця 2. *Виробництво валової продукції сільського господарства у фермерських господарствах Одеської області (у порівняних цінах 2005 року)*

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Валова продукція – всього, млн. грн.	323,9	161,8	452,1
у тому числі:			
рослинництва	309,3	143,5	439,2
тваринництва	14,6	18,3	12,9
Питома вага всієї валової продукції фермерських господарств до загального обсягу продукції сільського господарства області, %	6,9	5,6	9,7
у тому числі			
рослинництва	9,6	8,8	12,6
тваринництва	1,0	1,4	1,1

Істотною ознакою фермерських господарств є повна економічна, виробнича, фінансова відповідальність селянина за результати своєї діяльності.

Такої повноти відповідальності не може бути на інших підприємствах, де відповідальність колективна або часткова. Тому, фермерські господарства є однією із прибуткових та перспективних форм господарювання на селі. Можна зазначити, що розвиток фермерських господарств залежить й від того, як швидко формується ринок і ринкові відносини на селі. Подальший розвиток фермерства вирішує і соціальне питання сільських територій, має вагоме значення у вирішенні проблем зайнятості сільського населення, оскільки фермери мають право вільного найму працівників, а також вільно розпоряджатися виробленою продукцією та отриманим доходом, зокрема в частині розподілу між найманими працівниками [2].

Аграрна політика передбачає зростання соціально-економічної ролі фермерства на селі, а перспектива їх розвитку полягає в кооперуванні. У перспективі фермери можуть організовувати кооперативи з виробництва, зберігання, переробки чи реалізації сільськогосподарської продукції. Такого роду кооперативи велике значення матимуть в матеріальному забезпеченні фермерських господарств, наприклад, кооперативи з технічного обслуговування фермерів.

Висновки. Отже, фермерське господарство – це одна із форм господарювання на селі, яка характеризується домінуванням приватної власності на землю та засоби виробництва. Їй властиві: вільний вибір виду господарської діяльності та повна економічна відповідальність за результати господарювання.

Фермерські господарства в Україні – це заново створені господарства з виробництва сільськогосподарської продукції. І, що найважливіше, сьогодні розвиток фермерських господарств потребує державної підтримки, а через економічну кризу всього народного господарства державна підтримка фермерства неналежна. Тому на селі потрібно створити такі умови, щоб кожний селянин мав вільний вибір щодо умов господарювання.

Література

1. Ярковий А.О. Організаційно-економічні засади функціонування фермерських та особистих селянських господарств: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / А.О. Ярковий – Київ, 2009. – 1 с.
2. Васильчак С.В., Жидяк О.Р. Формування та розвиток фермерських господарств у ринкових умовах / С.В. Васильчак, О.Р. Жидяк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.4. – С. 147.
3. Прокопишак К.В. Розвиток фермерських господарств / К.В. Прокопишак: навч. посібник. – Львів, 2000. – 57 с.

Шабатура Т.С. **Формирование и перспективы развития фермерских хозяйств в Одесской области**

Аннотация. Рассмотрено развитие фермерских хозяйств, которые уже стали одной из равноправных форм хозяйствования на селе на основе частной собственности.

Ключевые слова: фермерское хозяйство, развитие, эффективность, форма хозяйствования.

Shabatura T.S. **Forming and prospects of farmer economies development in the Odessa region**

Summary. Development of farmer economies which already became one of the acknowledged and equal in rights forms of manage on a village on the basis of peculiar is considered in the article.

Key words: farm, development, efficiency, the managing form.